

УДК 336.67:657

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК**PECULIARITIES OF CREDIT UNIONS REPORTING FORMATION****Олена Олексіївна ГОНЧАРЕНКО***кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***Olena.O. GONCHARENKO***PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Accounting, Auditing and Analysis
Department, Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of
Ukraine (Kyiv)***Ігор Олександрович ДЗЕМІШКЕВИЧ***магістр кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)***Igor O. DZEMISHKEVYCH***MA of Accounting, Auditing and Analysis Department, Cherkasy Institute of Banking of the
University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)*

Анотація. У статті розкрито особливості формування звітності кредитних спілок і внесено аргументовані пропозиції щодо вдосконалення зазначеного процесу. Проведено порівняння законодавчих актів пострадянських країн стосовно досліджуваного питання. При цьому обґрунтовано застосування кредитними спілками міжнародних стандартів з метою гармонізації та уніфікації обліку і звітності.

Summary. The peculiarities of credit unions reporting formation are exposed in the article and reasonable suggestions for improving this process are made. The comparison of post-Soviet Union legislation according to this issue is made. Thus, with the purpose of harmonization and standardization of accounting and reporting the international standards application by credit unions are grounded.

Ключові слова: кооператив, спілка, фінансова звітність, звітні дані.

Key words: cooperative, union, financial reporting, reporting data.

Постановка проблеми. За умов трансформації та глобалізації сучасної економіки, дедалі більше уваги приділяється фінансовим послугам, які задовольняють потреби суб'єктів ринку. Одними з найбільш популярних фінансових установ серед споживачів фінансових послуг є кредитні спілки. Саме кредитні спілки здатні задовольнити фінансові потреби населення на паритетних основах. За роки незалежності

ніша кредитних спілок на ринку фінансових послуг збільшилась в декілька разів, і це свідчить про позитивні тенденції розвитку кредитного кооперування як в Україні, так і в усьому світі.

З розвитком кредитної кооперації виникає безліч проблем пов'язаних з особливостями обліку та складання звітності. Процеси глобалізації вимагають, щоб фінансові звіти надавали інформацію, яка б була порівнюваною

та зрозумілою не лише контрагентам-резидентам, але й нерезидентам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку кредитного кооперування здійснили такі вчені-економісти, як В. В. Гончаренко, Л. М. Кіндрацька, В. М. Коваленко, А. А. Пожар, Л. О. Примостка та багато інших.

Теоретичні та методологічні засади обліку та звітності кредитних спілок знайшли відображення у працях таких українських вчених, як С. В. Войцехівський, О. О. Гончаренко, Н. І. Дорош, В. М. Пархоменко, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, В. Г. Швець та інші.

Мета статті. Метою роботи є теоретичне і методичне обґрунтування положень з приведення звітності кредитних спілок у відповідність до міжнародних вимог.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

- дослідити нормативно-правове забезпечення пострадянських країн з регулювання діяльності кредитних кооперативів, визначити позитивні та негативні фактори;

- розглянути законодавчі акти пострадянських країн з регулювання бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, визначити їх специфічні риси;

- проаналізувати форми звітності кредитних спілок України, та внести пропозиції щодо приведення їх до міжнародних вимог.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Після 26 грудня 1991р. на геополітичній карті світу з'явилося 15 незалежних країн, що раніше входили до складу СРСР. Одним із першочергових завдань, що постали перед новоствореними країнами, було створення ефективної фінансово-кредитної системи, яка б могла задовольняти фінансово-кредитні потреби як держави, так і суспільства. Функціонування такої системи передбачає існування кредитного кооперування як ефективної альтернативи банківській системі, що далеко не завжди може

задовольнити потреби користувачів фінансових послуг. Створення та функціонування кредитних кооперативів (спілок) у колишніх республіках СРСР після здобуття незалежності де-факто мало місце, але де-юре не було врегульовано законодавчо. Таким чином, одним із нагальних питань була розробка нормативних документів щодо врегулювання діяльності кредитних кооперативів. Це питання було вирішене не одразу, розробка спеціальних законів затягнулася у країнах-учасниках колишнього СРСР протягом років їх незалежності. Сучасний стан нормативно-правової бази країн колишнього СРСР представлений у таблиці 1.

Важливим є той фактор, що у кожній із країн спеціальний закон щодо регулювання діяльності кредитних кооперативів був прийнятий у різний час. Першими прийняли профільний закон Республіка Таджикистан та Республіка Молдова (1992 р.), потім Литва (1995 р.), Киргизстан та Естонія (1999 р.), Азербайджан (2000 р.). Україна, Російська Федерація, Казахстан та Латвія прийняли такий закон у 2001р., Білорусь, Вірменія, Грузія та Узбекистан законодавчо затвердили головні вимоги до діяльності кредитних кооперативів у 2002 р.

Варто зазначити, що Республіка Молдова вдруге прийняла закон «Про споживчу кооперацію» у 2000 р., аналогічною є ситуація і в Російській Федерації, де у 2009 р. був прийнятий закон «Про кредитну кооперацію», що замінив Федеральний закон «Про кредитні споживчі кооперативи громадян».

Доречно зауважити, що в кожній країні по-різному зазначається назва кредитного кооперативу: спілка, союз, чи все ж таки кооператив. Зважаючи на різноманітність тлумачень поняття кредитного кооперативу, в подальшому дослідженні під цим визначенням доцільно розуміти неприбуткову організацію, засновану фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у

Таблиця 1

Нормативно-правова база з регулювання кредитної кооперації

Країна	Назва нормативно-правового документа	Дата	№
Україна	Закон України «Про кредитні спілки»	20.12.2001р.	№ 2908-III
Російська Федерація	Федеральний закон «Про кредитні споживчі кооперативи громадян» (Втратив чинність)	07.08.2001р.	№ 117-ФЗ
	Федеральний закон «Про кредитну кооперацію»	18.07.2009р.	№ 190-ФЗ
Республіка Білорусь	Закон Республіки Білорусь «Про споживчу кооперацію (споживчі товариства та їх об'єднання) в республіці Білорусь»	25.02.2002р.	№ 2/842
	Цивільний кодекс Республіки Білорусь (ст. 116)	07.12.1998р.	№ 218-3
Республіка Азербайджан	Закон Республіки Азербайджан «Про кредитні спілки»	02.05.2000р.	№ 876
Республіка Вірменія	Закон Республіки Вірменія «Про кредитні організації»	29.05.2002р.	ЗР-359
Республіка Грузія	Закон Республіки Грузія «Про небанківські депозитарні організації – кредитні спілки»	04.07.2002р.	№ 1608 - RS
Республіка Казахстан	Закон Республіки Казахстан «Про споживчі кооперативи»	08.05.2001р.	№ 197-II
Республіка Киргизстан	Закон Киргизької Республіки «Про кредитні спілки»	28.10.1999р.	№ 117
Республіка Латвія	Закон Республіки Латвія «Про кредитні спілки»	18.04.2001р.	№ 160
Республіка Литва	Закон Литовської Республіки «Про кредитні спілки»	21.02.1995р.	№ I-796
Республіка Молдова	Закон Республіки Молдова «Про кооперацію» (Втратив чинність)	16.01.1992р.	№ 864
	Закон Республіки Молдова «Про споживчу кооперацію»	28.09.2000р.	№ 1252-XIV
Республіка Таджикистан	Закон Республіки Таджикистан «Про споживчу кооперацію в республіці Таджикистан»	13.03.1992р.	
Республіка Туркменістан	Закон Республіки Туркменістан «Про кредитні спілки»	Дата останнього розгляду	
Республіка Узбекистан	Закон Республіки Узбекистан «Про кредитні спілки»	04.08.2011р. 04.04.2002р.	№ 355-II
Республіка Естонія	Закон Республіки Естонія «Про кредитні установи»	09.02.1999р.	

Таблиця складена на основі [1-18]

Таблиця 2

Вимоги щодо кількості засновників кредитного кооперативу

Країна	Мінімальна кількість засновників
Україна	Чисельність засновників (членів) кредитної спілки не може бути менше ніж 50 осіб (п. 1 ст. 6 ЗУ № 2908-III)
Російська Федерація	Кредитний кооператив може бути створений не менш ніж 15 фізичними особами або 5 юридичними особами.
Російська Федерація	Кредитний кооператив, членами якого є фізичні та юридичні особи, може бути створений не менш ніж 7 зазначеними особами (п. 2 ст. 7 ФЗ № 117-ФЗ)
Республіка Білорусь	Кількість засновників споживчого товариства має бути не менше трьох (ст. 7 ЗРБ № 2/842)
Республіка Азербайджан	Кредитний союз засновується в передбаченому законодавством порядку не менше ніж 11 фізичними і (або) юридичними особами (п. 1 ст. 6 ЗРА № 876)
Республіка Вірменія	Законодавство Республіки Вірменія не встановлює мінімальну кількість засновників (учасників кредитних організацій)
Республіка Грузія	Законодавство Республіки Грузія не встановлює мінімальну кількість засновників (учасників кредитних організацій)
Республіка Казахстан	Кількість членів споживчого кооперативу повинна бути не менше двох громадян (п. 3 ст. 13 ЗРК № 197-II)
Республіка Киргизстан	Кредитна спілка утворюється 10 і більше фізичними особами-резидентами Киргизької Республіки (п. 1 ст. 7 ЗРК № 117)
Республіка Латвія	Не менше 20 осіб, які відповідають вимогам, викладеним у статті 5 ЗРЛ № 160, можуть бути засновниками кредитної спілки (ст. 8 ЗРЛ № 160)
Республіка Литва	Засновниками кредитної спілки можуть бути тільки фізичні особи. Кількість засновників не повинна бути меншою п'яти (п. 6 ст. 5 ЗРЛ № 1-796)
Республіка Молдова	Споживчий кооператив утворюється рішенням установчих зборів з кількістю учасників не менше семи (ст. 20 ЗРМ № 1252-XIV)
Республіка Таджикистан	Законодавство Республіки Таджикистан не встановлює мінімальну кількість засновників (учасників кредитних організацій)
Республіка Туркменістан	Кредитна спілка створюється за ініціативи не менше 11 громадян Туркменістану і ґрунтується на їх особистій участі в його діяльності (п. 2 ст. 5 Закону Республіки Туркменістан «Про кредитні спілки»)
Республіка Узбекистан	Число членів кредитної спілки не може бути менше п'ятдесяти (ст. 7 ЗРУ № 355-II)
Республіка Естонія	Законодавство Республіки Естонія не встановлює мінімальну кількість засновників (учасників кредитних організацій)

Таблиця складена на основі [1, 2, 4, 6-12, 14-18]

взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг [1].

Законодавством встановлюються певні вимоги до засновників та членів кредитних кооперативів. Зокрема, однією з них є вимога щодо кількісного та якісного складу засновників. Норми законодавства країн-учасниць колишнього СРСР, що регулюють це питання наведені у таблиці 2.

Ще однією із важливих вимог законодавства, щодо створення кредитних кооперативів, є те, що члени цього кооперативу повинні відповідати певним ознакам членства, тобто вони повинні бути об'єднані за однією із ознак, що зазначені у законодавстві з регулювання кредитної кооперації. Проаналізувавши вище зазначені законодавчі акти, можна стверджувати, що Україна, Білорусь, Киргизстан, Латвія та Литва визначають такі ознаки, за якими об'єднуються члени кредитних кооперативів:

- за територіальним принципом;
- за принципом зайнятості;
- за принципом взаємних інтересів.

У законодавстві Російської Федерації, Вірменії, Азербайджану, Грузії, Казахстану, Молдови, Таджикистану, Узбекистану та Естонії не наводяться ознаки членства. А от законодавством Туркменістану передбачено, що порядок прийняття учасників у кредитний кооператив визначається Правлінням кредитного кооперативу.

Не менш важливими є вимоги до членів кредитного кооперативу. Так у п. 1 ст. 10 Закону України «Про кредитні спілки» зазначається, що членами кредитної спілки можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають на території України та мають повну дієздатність. Щодо інших держав, то їх можна згрупувати за такими ознаками:

– країни, в яких членами кредитних кооперативів можуть бути лише дієздатні, повнолітні фізичні особи (Грузія, Латвія, Молдова);

– країни, в яких членами кредитних кооперативів можуть бути дієздатні, повнолітні фізичні особи та юридичні особи-резиденти (Російська Федерація, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Литва, Узбекистан);

– країни, в законодавстві яких чітко не визначено хто може бути членом кредитного кооперативу (Азербайджан, Вірменія, Туркменістан, Таджикистан, Естонія).

У законодавстві Республіки Киргизстан зазначається, що членами кредитного кооперативу можуть бути виключно особи резиденти. Схожою є ситуація у Республіці Литва, де членами кредитного кооперативу можуть бути виключно дієздатні фізичні особи, які мають постійне місце проживання в Литовській Республіці.

Кредитні кооперативи проводять свою діяльність спираючись на принципи, що визначають головні відмінності між кооперативними та підприємницькими формами господарювання. Всі ці принципи можна систематизувати та згрупувати для більшої порівняльності (табл. 3).

Систематизація принципів діяльності кредитних кооперативів здійснювалася виходячи виключно із законодавства країн, що регулює діяльність кредитних кооперативів, і зазначена у Табл. 1.

Таким чином, демократичні принципи функціонування кредитних кооперативів знайшли своє відображення у законодавчих актах майже всіх досліджуваних країн, економічні принципи зазначаються значно рідше, а соціальні принципи чітко виокремлені лише у Республіці Білорусь та Республіці Молдова.

Отже, діяльність кредитної кооперації у країнах-учасниках колишнього СРСР, що закріплена у законодавчих актах, набула національних особливостей у кожній із країн. Деякі із них є позитивними та перспективними, а деякі ж навпаки, гальмують розвиток кредитної кооперації. Саме тому, важливо звернути увагу на досвід інших країн.

Оскільки кредитні кооперативи є господарючими суб'єктами, то вони зобов'язані вести бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, а також складати фінансову звітність та інші форми звітності в установленому порядку. Фінансова звітність має відповідати вимогам національного законодавства та міжнародним стандартам, за умови, що це передбачено державною політикою.

Розглянувши діючі законодавчі акти країн-учасниць колишнього СРСР (табл. 4), можна стверджувати, що у кожній з країн існує спеціальний закон, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Однією із багатьох відмінностей у цих законодавчих актах є дата набрання чинності закону. Першою прийняла спеціальний закон Латвія (1992 р.), потім Білорусь (1994 р.), потім Азербайджан та Естонія (1995 р.), Російська Федерація, Туркменістан, Узбекистан (1996 р.), Україна та Грузія (1999 р.), Литва (2001 р.), Вірменія та Киргизстан (2002 р.), Казахстан та Молдова (2007 р.), Таджикистан (2011 р.). Доречно відмітити, що такі країни як Естонія, Азербайджан та Туркменістан вдруге прийняли закон щодо регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності у 2002 р., 2004 р. та 2010 р. відповідно. Нестандартною є ситуація у Литві та Латвії, де прийнято не один спеціальний закон, а два, один з яких регулює бухгалтерський облік у країні, а інший процеси формування та подачі фінансової звітності, а також її змістову наповненість.

Вище зазначені законодавчі акти лише визначають правові та організаційні аспекти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Для більш детального роз'яснення методики ведення облікового процесу використовуються стандарти бухгалтерського обліку. Для стандартизації та порівнянності інформації зазначеної у фінансових звітах, Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (англ. International Accounting Standard Board, скорочено IASB), розроблені Міжнародні стандарти фінансової

звітності (МСФЗ). Метою МСФЗ є визначення основи подання фінансових звітів загального призначення для забезпечення їхньої зіставності з фінансовими звітами суб'єкта господарювання за попередні періоди, а також з фінансовими звітами інших суб'єктів господарювання. Для досягнення цієї мети стандарти установлюють загальні вимоги щодо подання фінансових звітів, керівництво з їхньої структури та мінімальні вимоги щодо їхнього змісту, визнання, оцінку та розкриття інформації про конкретні операції та інші події [42]. Головним недоліком МСФЗ є те, що вони не можуть врахувати національних особливостей економічних систем усіх країн, тому ще далеко не всі країни затвердили на законодавчому рівні використання МСФЗ.

Досить важливою є мета фінансової звітності та її складання. Так, п. 7 МСБО 1 визначено, що метою складання фінансових звітів є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Тобто, міжнародні стандарти акцентують увагу на корисності інформації, представленої у фінансовій звітності. Що ж до країн-учасниць СРСР, то принципів відмінностей у визначенні мети фінансових звітів немає, але в законодавстві деяких країн це поняття дещо розширене, а в деяких, наводиться звужено.

Інформація, яка забезпечує досягнення мети фінансової звітності подається користувачам у вигляді фінансових звітів, склад яких визначається законодавством.

Для того, щоб інформація, яка подається у фінансовій звітності, відповідала якісним характеристикам і була перш за все корисною, передбачені принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Провівши аналіз законодавства країн-учасниць СРСР, можна з упевненістю стверджувати, що загальний перелік принципів складає більше 30 найменувань, деякі з них є комбінованими, а деякі розподіленими.

Таблиця 3

Принципи діяльності кредитних кооперативів

Група	Принципи	Країни
Демократичні	Добровільності вступу та свободи виходу з кредитного кооперативу	Україна, Російська Федерація, Білорусь, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Таджикистан, Туркменістан, Молдова
	Рівноправність (відсутність дискримінації) членів кредитного кооперативу	Україна, Російська Федерація, Азербайджан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Молдова
	Самоврядування та демократичний контроль	Україна, Російська Федерація, Білорусь, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Туркменістан, Молдова
Економічні	Принцип фінансової взаємодопомоги та матеріальної зацікавленості	Російська Федерація, Білорусь, Казахстан, Таджикистан
	Принцип обов'язковості сплати вступного та пайового внеску	Білорусь, Казахстан
	Економічної та господарської самостійності	Азербайджан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан
Соціальні	Підвищення освітнього і культурного рівня членів кредитного кооперативу	Білорусь, Молдова
	Участь у міжнародному кооперативному русі	Білорусь

Таблиця 4

Законодавчі акти з регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Країна	Назва законодавчого акта	Дата	№
Україна	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	19.07.1999 р.	№996
Російська Федерація	Федеральний закон Російської федерації «Про бухгалтерський облік»	21.11.1996 р.	№129-ФЗ
Республіка Білорусь	Закон Республіки Білорусь «Про бухгалтерський облік і звітність»	18.10.1994 р.	№3321
Республіка Азербайджан	Закон Республіки Азербайджан «Про бухгалтерський облік»	24.03.1995 р.	№999
	(Втрапив чинність) Закон Республіки Азербайджан «Про бухгалтерський облік»	29.06.2004 р.	№ 716-ІІО
Республіка Вірменія	Закон Республіки Вірменія «Про бухгалтерський облік»	26.12.2002 р.	№515
Республіка Грузія	Закон Республіки Грузія «Про регулювання обліку та звітності»	5.02.1999 р.	№1796-ІІ R
Республіка Казахстан	Закон Республіки Казахстан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	28.02.2007 р.	№234-ІІІ
Республіка Киргизстан	Закон Киргизької Республіки «Про бухгалтерський облік»	29.04.2002 р.	N76
Республіка Латвія	Закон Латвійської Республіки «Про бухгалтерський облік»	14.10.1992 р.	№44
	Закон Латвійської Республіки «Про річні звіти підприємств»	14.10.1992 р.	№45
Республіка Литва	Закон Литовської Республіки «Про бухгалтерський облік»	06.11.2001 р.	№ IX-574
	Закон Литовської Республіки «Про фінансову звітність підприємств»	06.11.2001 р.	№ IX-575
Республіка Молдова	Закон Республіки Молдова «Про бухгалтерський облік»	27.04.2007 р.	N 113-XVI
Республіка Таджикистан	Закон Республіки Таджикистан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	25.03.2011 р.	№702
Республіка Туркменістан	Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік» (Втрапив чинність)	20.12.1996 р.	
	Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	27.11.2010 р.	№155-IV
Республіка Узбекистан	Закон Республіки Узбекистан «Про бухгалтерський облік»	30.08.1996 р.	N279-I
Республіка Естонія	Закон Республіки Естонія «Про бухгалтерський облік» (Втрапив чинність)	01.01.1995 р.	
	Закон Республіки Естонія «Про бухгалтерський облік»	10.12.2002 р.	№285

Таблиця складена на основі [19-41]

Таблиця 5

Відповідність форм звітності кредитних спілок меті фінансових звітів згідно з МСБО 1

<i>Елементи відображеної інформації</i> <i>Види фінансових звітів</i>	<i>Інформація про фінансовий стан</i>	<i>Інформація про фінансові результати діяльності</i>	<i>Інформація про грошові потоки</i>
<i>Фінансова звітність</i>	Форма №1 «Баланс»	Форма №2 «Звіт про фінансові результати»	Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»
	Форма №4 «Звіт про власний капітал»		
	Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності»		
<i>Звітні дані</i>	Звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки	Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки	

Найчастіше використовуються такі принципи як безперервність, нарахування та послідовність. Законодавством Грузії не передбачені принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, але оскільки у країні прийняті до використання міжнародні стандарти фінансової звітності, то принципи, що зазначаються у них, також є використовуваними. У країнах, де використовуються національні стандарти та міжнародні (Азербайджан, Туркменістан, Киргизстан, Таджикистан), принципи зазначені у МСФЗ також застосовуються при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансових звітів. Що ж до України, то згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» з 1 січня 2012 р. для складання фінансової звітності застосовуються міжнародні стандарти фінансової звітності [43]. Згідно з проектом Постанови КМУ «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності», кредитні спілки, що діють на території України, зобов'язані будуть використовувати вимоги МСФЗ при складанні звітності, вступ у дію цієї вимоги планується з 01.01.2013 р. [46].

Таким чином, більшість пострадянських країн поступово приводять своє законодавство з питань регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності у відповідність із міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Зокрема, такі країни як Грузія, Киргизстан та

Естонія повністю перейшли на використання міжнародних стандартів. Але залишається ще безліч неврегульованих розбіжностей, головними з яких є якісні характеристики та принципівість фінансових звітів.

У п. 1 ст. 22 Закону України «Про кредитні спілки» зазначається, що кредитна спілка зобов'язана вести оперативний і бухгалтерський облік результатів своєї діяльності відповідно до законодавства України, а також статистичну звітність та подавати її в установленому порядку й обсязі органам статистики. Невід'ємним елементом звітності кредитних спілок є складання і подання звітних даних та пояснень до них до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (далі ДФП). ДФП встановлює обсяги, форми та строки подання звітних даних [47].

Згідно з Порядком складання й подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків, кредитні спілки подають до ДФП такі звітні дані:

- загальна інформація про кредитну спілку;
- звітні дані про фінансову діяльність кредитної спілки;
- звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки;
- звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки;
- розрахунок необхідної суми резерву

покриття втрат від неповернених кредитів кредитної спілки;

– звітні дані про кредитну діяльність кредитної спілки;

– звітні дані про залучені кошти від юридичних осіб;

– звітні дані про діяльність відокремлених підрозділів кредитної спілки.

Таким чином, по закінченні звітнього періоду головний бухгалтер кредитної спілки має подати до ДФП фінансові звіти згідно зі ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та звітні дані наведені вище.

У зв'язку з інтеграцією України у світове співтовариство, розпочався процес приведення національних стандартів бухгалтерського обліку (П(С)БО) до міжнародних, згідно з яким головною метою фінансової звітності є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

При накладанні вищезазначеної мети фінансових звітів на звітність, що подається кредитними спілками до ДФП отримуємо такі дані (табл. 5) [42].

Таким чином, інформація про фінансовий стан кредитної спілки наводиться у Ф №1 фінансової звітності та звітних даних про склад активів і пасивів кредитної спілки.

З методики заповнення цих форм звітності впливає, що звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки в деякій мірі дублюють інформацію, наведену у Ф №1 «Баланс».

Дані, що стосуються специфіки діяльності кредитних спілок (інформація про надані кредити, заборгованість за простроченими та неповерненими кредитами, резерв забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів, внески на депозитні рахунки, розрахунки за зобов'язаннями тощо), наводяться у звітних даних в аналітичному розрізі, в той час як у

балансі ця інформація згрупована та наведена за субрахунками 2-го та 3-го порядків.

Таким чином, інформація про фінансовий стан кредитної спілки, що потребує розкриття у фінансових звітах відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, наводиться у Ф №1 «Баланс», складання якої є обов'язковим згідно з законодавством України, та Звітних даних про склад активів і пасивів кредитної спілки, які по суті пояснюють деякі статті Ф №1 в аналітичному розрізі. Але, згідно з вимогами міжнародних стандартів, суб'єкти господарювання повинні розкривати у фінансових звітах інформацію, яка дає змогу користувачам оцінити значимість фінансових інструментів для фінансового стану і результатів діяльності суб'єкта господарювання, а також характер і рівень ризиків, що виникають унаслідок фінансових інструментів, яким суб'єкт господарювання доступний протягом періоду та на звітну дату, і як суб'єкт господарювання управляє цими ризиками [43]. З вищезазначеного випливає, що Форма №1 «Баланс» не надає достатню корисну інформацію про фінансовий стан кредитної спілки, це пов'язано зі специфікою діяльності цих фінансових установ. Саме тому пропонується інформацію про кредити, надані кредитною спілкою, залучені нею депозити та інформацію про розрахунки з контрагентами відображати у пояснювальній записці до фінансової звітності, а Звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки виключити зі складу звітних даних. Це дозволить із найменшими затратами привести звітність кредитних спілок про фінансовий стан у відповідність до вимог міжнародних стандартів.

Іншим, не менш важливим елементом інформації, що повинна відображатись у фінансових звітах, є інформація про фінансові результати діяльності. У звітності кредитних спілок ця інформація відображується у Формі №2 «Звіт про фінансові результати» та у Звітних даних про доходи та витрати кредитної спілки. Порівнявши методику формування цих фінансових звітів, можна виділити деякі проблемні аспекти [48].

Принциповою відмінністю у системі показників Ф№2 та звітних даних є розбіжність у методологічних підходах. Так, Ф №2 «Звіт про фінансові результати» заповнюється відповідно до принципів бухгалтерського обліку, зазначених у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що приведені у відповідність до принципів бухгалтерського обліку визначених міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Згідно зі статтею 4 вищезазваного закону, одним із принципів є принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, відповідно до якого доходи та витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. Цей принцип також зазначений у п. 25 МСБО 1 «Подання фінансових звітів», його використання є обов'язковим при складанні фінансових звітів. Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки складаються з порушенням цього принципу, оскільки перший розділ «Визначення доходу», за винятком статей 100 «Отримані штрафи, пені» та 110 «Інші непроцентні доходи», складається з використанням касового методу, який відповідно суперечить вимогам міжнародних стандартів.

Іншим принципом, дотримання якого порушується при складанні Звітних даних про доходи та витрати кредитної спілки, є принцип превалювання сутності над формою, який відповідає міжнародно-прийнятому аналогу, зазначеному у Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів. Згідно з цим принципом, операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми. Методичними рекомендаціями щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою, передбачається обліковувати доходи у вигляді нарахованих процентів за наданими кредитами у складі інших доходів операційної діяльності. Згідно з П(С)БО 3, основна діяльність – це операції, пов'язані з

виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу. Як зазначалося у розділі I, головною метою створення кредитної спілки, відповідно до законодавства, є задоволення потреб членів кредитної спілки у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Таким чином, нараховані проценти за наданими кредитами є доходами від основної операційної діяльності кредитної спілки, і, відповідно до стандартів та принципів бухгалтерського обліку, вони повинні відображатись у складі доходів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [44].

Зважаючи на все вищезазначене, необхідно привести звітність кредитних спілок у відповідність до міжнародних стандартів фінансової звітності, це можна досягти шляхом зміни форми Звітних даних про доходи та витрати кредитної спілки на оновлену, у якій би інформація зазначалася із врахуванням всіх принципів бухгалтерського обліку, та відповідала за всіма критеріями вимогам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Альтернативним шляхом є виключення Звітних даних про доходи та витрати кредитної спілки зі складу звітних даних, а інформацію, про нараховані доходи та витрати, що пов'язані із особливостями діяльності кредитної спілки, наводити у пояснювальній записці до фінансової звітності.

Висновки. Зважаючи на сучасні тенденції розвитку ринкової економіки, фінансові послуги набувають дедалі більшого значення. Невід'ємним елементом ринку фінансових послуг, що активно розвивається, є кредитне кооперування.

На сьогодні, кожна з країн-учасниць колишнього СРСР має свій законодавчий акт, яким регулюються відносини з приводу кредитного кооперування. Проте в кожній із країн інститути кредитного кооперування називаються по-різному (спілка, союз, кооператив), що залежить в першу чергу від національних особливостей розвитку економіки.

Відмінними є також вимоги щодо кількісного та якісного складу членів кредитних кооперативів, це зумовлюється вимогами щодо мінімальної кількості засновників, та можливістю членства юридичних осіб.

Загальноприйнятими є принципи об'єднання членів кооперативу: територіальний принцип, принцип зайнятості, принцип взаємних інтересів. Діяльність кооперативів також базується на фундаментальних положеннях: демократичні, економічні, соціальні.

Не зважаючи на особливості діяльності кредитних кооперативів, беззаперечною є вимога щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, яка також має національні особливості. Головною проблемою фінансової звітності пострадянських країн є невідповідність національного нормативно-правового забезпечення вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності. Яскравим прикладом цього є суперечливі принципи та якісні вимоги до фінансових звітів. Що ж до України, то національні П(С)БО майже повністю відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності, що є позитивним фактором для подальшого вдосконалення системи бухгалтерського обліку та звітності.

Звітність кредитних спілок включає в себе фінансові звіти, що передбачені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також звітні дані, передбачені Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України». Форми фінансової звітності є стандартизованими

та загальноприйнятими для всіх суб'єктів господарювання, зважаючи на це, вони не в повній мірі розкривають специфічні особливості діяльності кредитних спілок.

Звітні дані кредитної спілки розкривають специфіку діяльності, але форма їх подання та методологічні засади, що використовуються при формуванні, суперечать вимогам МСФЗ. Головними невідповідностями є дублювання інформації Звітними даними про склад активів та пасивів кредитної спілки Ф№1 «Баланс», а також Звітними даними про доходи та витрати кредитної спілки Ф№2 «Звіт про фінансові результати».

Недотримання таких принципів бухгалтерського обліку як превалювання сутності над формою та нарахування і відповідності доходів і витрат наявне при складанні Звітних даних про доходи та витрати кредитної спілки.

Наведені та інші проблемні питання щодо звітності кредитних спілок обумовлюють необхідність трансформації форм спеціальної звітності та приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів. Альтернативним шляхом є розкриття деталізованої інформації про особливості діяльності кредитних спілок у пояснювальних записках до фінансової звітності, а Звітні дані про склад активів та пасивів, а також Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки виключити зі складу звітних даних. Це дозволить зменшити обсяг звітності для кредитних спілок.

Таким чином, приведення звітності кредитних спілок у відповідність до міжнародних стандартів бухгалтерської звітності, модифікація та вдосконалення сучасних форм звітності є важливою проблемою, вирішення якої забезпечить достовірність, порівнянність, а головне якісність звітності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про кредитні спілки» N 2908-III від 20.12.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2908-14)

[bin/laws/main.cgi?nreg=2908-14](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2908-14)

2. Федеральний закон «Про кредитні споживчі кооперативи громадян» N 117-ФЗ від

07.08.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creditkoop.info/zakon/doc-3/index.html>

3. Федеральний закон «Про кредитну кооперацію» N 190-ФЗ від 18.07.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_89568/

4. Закон Республіки Білорусь «Про споживчу кооперацію (споживчі товариства та їх об'єднання) в республіці Білорусь» N 2/842 від 25.02.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawbelarus.com/repub2008/sub29/text29482.htm>

5. Цивільний кодекс республіки Білорусь № 218-3 від 07.12.1998р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk9800218&p2={NRPA}>

6. Закон Республіки Азербайджан «Про кредитні спілки» № 876 від 02.05.2000р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.president.az/browse.php?sec_id=67&lang=az

7. Закон Республіки Вірменія «Про кредитні організації» ЗР-359 від 29.05.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1945&lang=rus>

8. Закон Республіки Грузія «Про небанківські депозитарні організації – кредитні спілки» N 1608 – RS від 04.07.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbg.gov.ge/index.php?m=178>

9. Закон Республіки Казахстан «Про споживчі кооперативи» N 197-II від 08.05.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=00831&ogl=all>

10. Закон Киргизької Республіки «Про кредитні спілки» N 117 від 28.10.1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbkr.kg/index1.jsp?item=92&lang=KGZ>

11. Закон Республіки Латвія «Про кредитні спілки» №160 від 18.04.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.lv/en/>

[legal/introduction](http://www.bank.lv/en/legal/introduction)

12. Закон Литовської Республіки «Про кредитні спілки» № I-796 від 21.02.1995р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lb.lt/legal_information_1

13. Закон Республіки Молдова «Про кооперацію» №864 від 16.01.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lex.justice.md/>

14. Закон Республіки Молдова «Про споживчу кооперацію» N 1252-XIV від 28.09.2000р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law-moldova.com/laws/rus/proizvodstvennyh-cooperativah-ru.txt>

15. Закон Республіки Таджикистан «Про споживчу кооперацію в республіці Таджикистан» від 13.03.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mmk.tj/legislation/base/>

16. Закон Республіки Туркменістан «Про кредитні спілки» від 04.08.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.tm/zakony.html>

17. Закон Республіки Узбекистан «Про кредитні спілки» N 355-II від 04.04.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cbu.uz/uz/banking_legislation/

18. Закон Республіки Естонія «Про кредитні установи» від 09.02.1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>

19. Положення «Про Міністерство фінансів Російської Федерації» затверджене постановою Уряду Російської Федерації №329 від 30.06.2004р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www1.minfin.ru/common/img/uploaded/library/2011/05/poloj_o_MFRF.pdf

20. Декрет Президента Республіки Білорусь «Про державну реєстрацію та ліквідацію (припинення діяльності) суб'єктів господарювання» №1 від 16.01.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.by/press67128.html>

21. Указ Президента Азербайджанської Республіки «Про застосування Закону

- Азербайджанської Республіки «Про кредитні спілки» від 22.07.2000р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.abc.az/index.php?p=60>
22. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996 від 19.07.1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
23. Федеральний закон Російської федерації «Про бухгалтерський облік» №129-ФЗ від 21.11.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.minfin.ru/ru/accounting/accounting/legislation/legislation/>
24. Закон Республіки Білорусь «Про бухгалтерський облік і звітність» №3321 від 18.10.1994р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.by/rmenu/business-accounting/>
25. Закон Республіки Азербайджан «Про бухгалтерський облік» №999 від 24.03.1995р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maliyye.gov.az/node/934>
26. Закон Республіки Азербайджан «Про бухгалтерський облік» № 716-ПІQ від 29.06.2004р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.maliyye.gov.az/node/1000>
27. Закон Республіки Вірменія «Про бухгалтерський облік» №515 від 26.12.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1344&lang=rus>
28. Закон Республіки Грузія «Про регулювання обліку та звітності» №1796-II R від 5.02.1999р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mof.ge/en/tax_customs/legislation
29. Закон Республіки Казахстан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №234-III від 28.02.2007р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.kz/index.php?uin=1145429273&chapter=1209354844&lang=rus>
30. Закон Киргизької Республіки «Про бухгалтерський облік» N76 від 29.04.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.kg/index.php?option=com_content&view=category&id=65&Itemid=135
31. Закон Латвійської Республіки «Про бухгалтерський облік» №44 від 14.10.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fm.gov.lv/?eng/accountancy>
32. Закон Латвійської Республіки «Про річні звіти підприємств» №45 від 14.10.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fm.gov.lv/?eng/accountancy>
33. Закон Литовської Республіки «Про бухгалтерський облік» № IX-574 від 06.11.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.79
34. Закон Литовської Республіки «Про фінансову звітність підприємств» № IX-575 від 06.11.2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_1_id=PUB.1.80
35. Закон Республіки Молдова «Про бухгалтерський облік» N 113-XVI від 27.04.2007р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mf.gov.md/ru/actnorm/contabil/lawcontabil/>
36. Закон Республіки Таджикистан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №702 від 25.03.2011р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mmk.tj/legislation/base/>
37. Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік» від 20.12.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.tm/zakony.html>
38. Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №155-IV від 27.11.2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.turkmenistan.gov.tm/_ru/laws/?laws=01hf
39. Закон Республіки Узбекистан «Про бухгалтерський облік» N279-I від 30.08.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mf.uz/ru/coutrers-audit.html>
40. Закон Республіки Естонія «Про

бухгалтерський облік» від 01.01.1995р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>

41. Закон Республіки Естонія «Про бухгалтерський облік» №285 від 10.12.2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>

42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92418/МСБО_1.pdf

43. Міжнародний стандарт фінансової звітності №7 «Фінансові інструменти: розкриття» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/208600/MSFZ_7.pdf

44. Гончаренко О. О., Лютова Г. М. Облік доходів і витрат кредитних спілок та їх відображення у звітності // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровського аграрного університету «Ефективна економіка». – 2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=88>

45. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»» N 3332-VI від

12.05.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3332-17>

46. Проект Постанови КМУ «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/discussion/ovv/project;jsessionid=F17EEA89C29DDB31155050B37F1FF8C9?project_id=169739

47. Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків затверджений Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 25 грудня 2003 року N 177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG8668.html

48. Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою затверджені Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України №171 від 18.12.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com181203.htm>